

довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки : постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188/98-ВР // Відомості Верховної Ради України від 13.10.1998 — 1998 р., № 38, ст. 248.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування : Міжнародний документ Ради Європи від 15.10.1985. Ратифікована Законом України від 15 липня 1997 р. № 452/97-ВР // Офіційний вісник України від 03.04.2015 — 2015 р., № 24, / № 39, 2013, ст. 1418 /, стор. 450, ст. 718.

3. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р // Офіційний вісник України від 18.04.2014 — 2014 р., № 30, стор. 18, ст. 831.

4. Деякі питання реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 р. № 688-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.10.2021).

5. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII // Офіційний вісник України від 13.03.2015 — 2015 р., № 18, стор. 9, ст. 470.

6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 // Офіційний вісник України від 28.08.2020 — 2020 р., № 67, стор. 315, ст. 2155.

7. Екологічна безпека міста під контролем. URL: <https://cnap-kremen.gov.ua/public/showall/616> (дата звернення: 11.10.2021).

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРОКУРОРА У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ніколенко Л.М.,

завідувач кафедри господарсько-правових
дисциплін та економічної безпеки

Донецького державного університету внутрішніх справ
д.ю.н., професор

В процесі конституційної реформи 2 червня 2016 року були внесені зміни до Закону України № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», яким було скасовано Розділ VII «Прокуратура» Конституції України. На теперішній час, Конституція України містить статтю 131¹, яка визначає повноваження прокуратури. З аналізу статті можна зазначити, що статус прокуратури як державного органу, що здійснює загальний нагляд за діяльністю всіх суб'єктів права України скасований та окреслені наступні функції: 1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд

за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [1].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» на прокуратуру покладаються такі функції: 1) підтримання державного обвинувачення в суді; 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом та главою 12 розділу III Цивільного процесуального кодексу України; 3) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; 4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. З метою реалізації своїх функцій прокуратура здійснює міжнародне співробітництво. На прокуратуру не можуть покладатися функції, не передбачені Конституцією України [2].

Участь прокурора в розгляді господарських справ передбачена ст. 53 ГПК України як представника інтересів держави. Підставою представництва в суді є інтереси держави, а саме порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу. У визначених законом випадках прокурор звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами [3]. Прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній чи іншій заяві, скарзі обґрунтовує, в чому полягає порушення інтересів держави, необхідність їх захисту, визначені законом підстави для звернення до суду прокурора, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. Невиконання цих вимог має наслідком застосування положень, передбачених ст. 174 ГПК України, а саме залишення позовної заяви без руху або її повернення.

Аналіз вищезазначених нормативних актів дає підстави стверджувати, що прокурор може представляти інтереси держави в суді лише у двох випадках:

- якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесено відповідні повноваження. Причому щодо категорій: «не здійснення», то під нею слід розуміти усвідомлене порушення інтересів держави органами державної влади, органами місцевого самоврядування чи іншим суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесено відповідні повноваження, але вказані органи не звертаються до суду за захистом; «неналежним чином» - здійснення повноважень вказаними органами всупереч інтересам держави. Неналежність захисту може бути оцінена з огляду на встановлений порядок захисту інтересів

держави, який, серед іншого, передбачає досудове з'ясування обставин порушення інтересів держави, обрання способу їх захисту та ефективне здійснення процесуальних прав позивача [4].

- у разі відсутності такого органу.

Слід підкреслити, що суд зобов'язується перевірити причину на яку посилається орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесено відповідні повноваження, як на підставу, що перешкоджає виконанню їх повноважень із захисту інтересів держави.

У той же час, прокурор не може вважатися альтернативним суб'єктом звернення до суду і замінювати належного суб'єкта владних повноважень, який може і бажає захищати інтереси держави. Колегія суддів зазначає, що саме лише посилання у позовній заяві прокурора на те, що орган, уповноважений здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, неналежним чином здійснює відповідні повноваження із захисту державних інтересів, без доведення цього відповідними доказами, не є підставою для прийняття судом рішення у такому спорі по суті, оскільки за змістом ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» прокурор здійснює представництво інтересів держави в суді виключно після підтвердження судом правових підстав для представництва [4].

Європейський суд з прав людини у рішенні по справі «Ф. В. проти Франції» зазначив, що участь прокурора в суді на боці однієї зі сторін може бути визнана як обставина, що впливає на дотримання принципу рівності сторін. Оскільки прокурор або посадова особа з аналогічними функціями, пропонуючи задовольнити або відхилити скаргу, стає противником або союзником сторін у справі, його участь може викликати в однієї зі сторін відчуття нерівності (рішення у справі «Ф. В. проти Франції» (F. W. v. France) від 31.03.2005, заява №61517/00, п.27). Водночас Європейський суд з прав людини рекомендує уникати абстрактного підходу до розгляду питання про участь прокурора. Суд повинен розглядати кожен випадок окремо та вирішувати наскільки участь прокурора у розгляді справи відповідала принципу рівноправності сторін [5].

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що у зв'язку з тим, що інтереси держави є оціночної категорією, позовна заява повинна містити чітке посилання на нездійснення або неналежне здійснення органами державної влади, органами місцевого самоврядування чи іншим суб'єктом владних повноважень, до компетенції якого віднесено відповідні повноваження щодо захисту інтересів держави, або відсутність такого органу. Суд першої інстанції повинен з'ясувати обґрунтованість таких посилань та підстави представництва прокурором інтересів держави. Безпідставність звернення прокурора до суду щодо захисту інтересів держави має бути підставою для скасування судового акту та притягнення прокурора до відповідальності.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

3. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06 листопада 1991 року. № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.

4. Морозов Є. О. Представництво прокурором інтересів «держави». URL: <https://alibi.dp.ua/949-predstavnitstvo-prokurorom-interesiv-derzhavi>

5. Постанова Верховного Суду №904/2820/18 від 15 жовтня 2019 р. URL: <http://iPLEX.com.ua/doc.php?regnum=94656762&red=100003726e526da16632558a65cc08dda81770&d=5>

ЗАГАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Чаплинська Ю.А.,
прокурор Лівобережної окружної прокуратури м. Дніпра
Дніпропетровської області
д.ю.н., професор

Наукова розробка будь-якого правового, соціального, політичного чи іншого виду явища потребує обов'язкового виділення об'єктивних аспектів, які обумовили його появу, розвиток тощо. В даному контексті необхідно зазначити, що реформування органів прокуратури України є цілісним процесом, що має відповідне доктринальне відображення, а також власну історію розвитку. Водночас, перебудова органів прокуратури, яка відбувається сьогодні, тобто, впродовж періоду незалежності нашої країни, має конкретні передумови. Окреслення останніх надасть можливість зрозуміти вектор реформування прокуратури, а також надати обґрунтовані пропозиції з приводу подальшого удосконалення даної системи державних відомств. Дефініція терміну «передумова» знаходить висвітлення як у довідниковій, так і юридичній літературі. Зокрема, відповідно до положень словників, вказане поняття має наступне визначення: припущення, яке розглядається як справжнє; відправний пункт в процесі прийняття конкретного рішення; попередня умова чого-небудь тощо. Передумови реформування органів прокуратури – це об'єктивні моменти реальної дійсності, наявність яких викликає необхідність проведення змін та удосконалення внутрішньої організації та функціональної спрямованості системи прокурорських відомств. Аналіз юридичної літератури показав, що в більшості випадків в процесі визначення передумов тих чи інших явищ, вчені акцентують свою увагу здебільшого на історичних чинниках, які обумовили конкретний процес, явище тощо. Проте, передумови за своєю сутністю не є однорідними. Вони являють собою цілий комплекс фактів, які можна розглядати не тільки з позиції історії. Таким чином, в процесі аналізу передумов реформування прокурорських органів України, ми вважаємо